

Relationship between family environment perception of parents and children's self concept perception

Ebeveynlerin aile ortamı algısı ile çocukların benlik algısı arasındaki ilişki¹

Zeliha Yazıcı²
Taşkın Taştepe³

Abstract

The most natural setting that a child can find love, compassion and close concern, which are necessary for bodily and inner health, is family environment. The events and situations that a child experiences has been setting the foundation of development of self perception. Child's interaction with family members has been helping him to create judgements and values about himself. The aim of this research is to investigate the levels of parents' perception of family environment and 6-year-old children's perception of self. Research has been carried out through relational survey technique with the aim of defining the levels of children's perception of self in terms of parents' perception of family environment. 6-year-old children, who go to kindergarten in the city centre of Antalya in Turkey, in the educational year of 2011-2012, and their parents have constituted the universe of the research. Sample group has been formed with 81 children chosen randomly from the universe and their parents. Demoulin Self Perception Scale for Children (6-year) and Family Environment Scale have been used to collect the data. As a result of the research, it has been seen that children's self perception is

Özet

Çocuğun, beden ve ruh sağlığı için gerekli olan sevgi, şefkat ve yakın ilgiyi bulabileceği en doğal ortam aile ortamıdır. Çocuğun aile ortamında yaşadığı olay ve durumlar benlik algısının oluşumuna temel hazırlamaktadır. Çocuğun ailedeki bireylerle olan etkileşimi, onun kendi hakkındaki yargı ve değerlerini oluşturmasına yardımcı olmaktadır. Bu araştırmanın amacı, anne babanın aile ortamını algılayışı ile 6 yaş çocuklarının benlik algılayış düzeylerini incelemektir. Araştırma, anne babaların aile ortamını algılamalarına göre çocukların benlik algılayış düzeylerini belirlemek amacıyla ilişkisel tarama modeline uygun olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2011-2012 eğitim öğretim yılında Antalya ili merkez ilçelerine bağlı anaokullarına devam eden altı yaş çocukları, öğretmenleri ve anne babaları oluşturmaktadır. Örneklem random örnekleme yöntemiyle evrenden seçilen 81 çocuk ve onların anne babalarından oluşturulmuştur. Verilerin toplanmasında, Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği (6 yaş) ve Aile Ortamı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, aile ortamı birlik ve beraberlik odaklı oldukça çocukların benlik algısının olumlu yönde etkilendiği, aile

¹ Bu çalışma 4-7 Mayıs 2012 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

²Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, z.zeliha@gmail.com

³Öğr. Gör., Uşak Üniversitesi, Ulubey Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Programı, taskintastepe@gmail.com

affected positively when the family environment is unity and togetherness focused, and it is affected negatively when the family environment is control focused.

ortamı denetim odaklı oldukça da olumsuz yönde etkilendiği görülmüştür

Anahtar Kelimeler: Benlik gelişimi, çocuklarda benlik algısı, aile ortamı.

Keywords: Self concept development, self concept to children, family environment.

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

Giriş

Çocuğa beden ve ruh sağlığı için gerekli olan sevgi, şefkat ve ilgiyi sunan ilk sosyal ortam ailedir. Çocuk doğduğu andan itibaren ebeveynleri ve diğer aile bireyleriyle etkileşime girmektedir. Çocuk, bu etkileşimler sırasında birçok deneyim edinmektedir. Çocuğun aile ortamında gördüğü ilgi, sevgi, koruma ve şefkat onun yargı ve değerlerini oluşturmasına temel hazırladığı gibi kendisi ve çevresi hakkında duygu, düşünce ve algılarını da yapılandırmaktadır. Başka bir deyişle, çocuğun aile ortamında yaşadığı olaylar ve durumlar onun benlik algısının oluşumuna temel hazırlamaktadır.

Çocukların yaşamın ilk yılında beslenme, barınma, sevgi gibi fizyolojik ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlarının karşılanmasında çocuğun aile üyeleriyle kurduğu, sıcak ilişkilerle geliştireceği güven duygusu, onun olumlu benlik algısının temel yapı taşıdır.

En genel ifadeyle, bireylerin kendisi hakkındaki tüm inanç ve değerleri toplamı ya da (Üstün ve Akman, 2002), yaşantılar sonucu gelişen edinilmiş yapı (Kenç ve Oktay, 2002) olarak tanımlanan benlik, doğumundan itibaren çocuğun aile çevresiyle etkileşimleri sonucu gelişmektedir. Çocuk, aile ortamında başlayan bu süreçte kendisiyle ve çevresiyle ilgili olumlu ya da olumsuz benlik algısı oluşturmaktadır. Çocuğun benlik algısını etkileyen en önemli unsurlar, kendisine bakışı ve çevresidir. Çocuk, koşulsuz sevgiyle destek, koruma, ilgi ve şefkat dolu bir aile ortamında olumlu deneyimler edinirse kendisiyle ilgili olumlu düşünceler geliştirerek ve olumlu bir benlik algısı edinebilmektedir. Ancak çocuk böyle bir aile ortamından yoksun büyürse kendisinin sevilmediğini, istenmediğini düşünerek kendisiyle ilgili olumsuz düşünceler geliştirerek düşük benlik algısına sahip olabilir (Üstün ve Akman, 2002). Dolayısı ile çocuğun olumlu ve güçlü bir benlik geliştirebilmesi için koşulsuz bir sevgi ortamına ihtiyacı vardır ki bu ortamda içinde doğup büyüdüğü aile ortamıdır. Bu konu ile ilgili yapılan pek çok çalışma ailenin sunduğu güvenilir, sevgi dolu ortamdaki yoksun büyümüş çocukların öz yeterlilik ve öz saygı düzeylerinin olumsuz yönde etkileneceği yönündedir.

Bu durum gösteriyor ki aile ortamı çocuğun kendisi ile ilgili düşüncelerinin oluşumunda yani kendini algılamasında son derece önemlidir.

2. Araştırmanın Amacı

Alan yazın incelendiğinde aile üyelerinin çocukla iletişimi üzerine birçok araştırmanın yapılmış olduğu ancak ailelerin kendi aile ortamını algılayışı ile okul öncesi dönemdeki çocuklarının kendini algılayışı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu çalışma, ailenin aile ortamını algılayışı ile altı yaş çocuklarının benlik algısı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır.

3. Yöntem

Ailelerin aile ortamı algısıyla okul öncesi çocuklarının benlik algısı ilişkisini belirlemek amacıyla yönelik bu çalışmada tarama türü modellerden ilişki tarama modeli kullanılmıştır.

3.1. Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini, Antalya da anaokuluna devam eden altı yaş çocukları, aileleri ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklemini, 2011-2012 eğitim öğretim yılında anaokuluna devam eden altı yaş çocukları evreninden tesadüfî örneklem yöntemi ile seçilen 81 çocuk, bu çocukların anneleri (n=81) ve öğretmenleri (n=10) oluşturmuştur. Gönüllülük esasına göre aile bireylerine uygulanan aile algısı ölçme aracını yalnızca anneler değerlendirmiş olduğundan, babaların aile algıları çalışmada değerlendirme dışı bırakılmıştır. Bu nedenle çalışmanın aile algısı boyutu yalnızca annelerin verileri üzerinden değerlendirilmiştir.

3.2. Materyal

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Kuru-Turaşlı (2006) tarafından çocukların benlik algısını değerlendirmek için Türkçe'ye uyarlanan ve geçerlik ve güvenilirliği yapılan Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği (6 yaş) ve Usluer (1989), tarafından Türkçe'ye uyarlanan ve ailenin kendi aile ortamına yönelik algılarını değerlendirmek için geçerlilik ve güvenilirliği yapılan Aile Ortamı Ölçeği kullanılmıştır.

3.2.1. *Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği (6 yaş)*: Çocukların benlik algılarını sistematik olarak analiz etme olanağı sağlayan ölçek, Demoulin (1998) tarafından geliştirilmiş ve Kuru-Turaşlı (2006) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Çocukların kendilerini bir grubun içinde nasıl algıladıkları ile ilgili değerlendirmeler ölçeğin öz saygı boyutunu (ilk 14 soru), çocukların kendileri ile ilgili öz değerlendirmeler ölçeğin (son 15 ifade) *öz yeterlilik* boyutunu oluşturmaktadır. Toplamda 29 maddeden oluşan ölçeğin değerlendirilmesinde aile, öğretmen ve çocuk olmak üzere üç farklı kaynaktan bilgi alınmaktadır. Değerlendirme formunda bulunan; her gülen yüz: 3 puan,

her ifadesiz: 2 puan ve her mutsuz yüz 1 puan üzerinden değerlendirilmektedir (Kuru-Turaşlı, 2006).

3.2.2. *Aile Ortamı Ölçeği*: Fowler (1980) tarafından geliştirilen ve Usluer (1989) tarafından Türkçeye uyarlanması gerçekleştirilen ölçek, 4'lü likert tipinde olup birlik-beraberlik ve denetim boyutlarını içeren 26 maddeden oluşmaktadır. 26 maddenin 16'sı birlik-beraberlik boyutunu; 10 maddesi ise denetim boyutunu değerlendirmektedir (Usluer, 1989).

3.3. Verilerin Analizi

Veri toplama araçlarından elde edilen veriler Spss 15.00 istatistik programı ile analiz edilmiştir. İstatistik analizlerde yüzde frekans dağılımı, Pearson Korelasyon analizi, -t testi ve Anova analizi kullanılmıştır.

4. Bulgular

Ailelerin aile ortamı algısıyla altı yaş çocuklarının benlik algısı ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre;

Araştırma örneğine dâhil edilen çocukların %47'si erkek, % 53 kızdır ve %100'ü 6 yaşındadır. Çocukların kardeş sayısına göre bakıldığında % 26'sı tek çocuk, %60'ı iki kardeş, %14'ü de üç ve daha fazla kardeşe sahip olduğu görülmüştür. Araştırma kapsamına alınan çocukların ailelerine yönelik bilgiler incelendiğinde ise, anne ve babaların yaşlarının 30-36 yaş ile 36-42 yaş arasında dağılım gösterdiği görülmüştür. Annelerin %82'sinin, babaların %60'ının 30-36 yaşlara arasında, annelerin %18'inin babaların %40'nun da 37 yaş ve üzerinde olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan anne babaların eğitim durumları incelendiğinde, annelerin %21'inin, babaların %27'sinin ilköğretim mezunu, annelerin % 47'sinin, babaların %23'ünün lise mezunu, annelerin %32'inin, babaların %50'sinin lisans mezunu olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada çocukların benlik algısını değerlendirmek için Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği (6 yaş) anne, çocuk ve öğretmene uygulanmıştır. Ailenin aile algılarını değerlendirmek için Aile Ortamı Ölçeği hem anneler hem de babalara uygulanmıştır. Araştırmaya katılımda gönüllülük esas olduğundan için babaların çoğunluğu araştırmaya katılmayı reddetmiştir. Bu nedenle aile algısına yönelik verilerin değerlendirilmesinde yalnızca annelerin uygulama sonuçları değerlendirmeye dahil edilmiştir.

Tablo 1: Anne, öğretmen ve çocuk gruplarına göre çocukların toplam benlik algısı, öz saygı ve öz yeterlilik algı düzeylerine ilişkin puanlarının yüzde ve frekans dağılımları

Grup	Demoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği	Öz Saygı		Öz Yeterlilik		Toplam Benlik Algısı	
		F	%	f	%	f	%
Çocuk	Düşük	-	-	-	-	-	-
	Orta	76	93,8	60	74,1	35	43,0
	Yüksek	5	6,2	21	25,9	46	57,0
Anne	Düşük	-	-	-	-	-	-
	Orta	81	100,0	77	94,0	71	91,9
	Yüksek	-	-	5	6,0	10	8,1
Öğretmen	Düşük	-	-	6	7,4	-	-
	Orta	81	100,0	75	92,6	81	100,0
	Yüksek	-	-	-	-	-	-

Tablo 1' çocukların benlik algısı düzeyine yönelik öz saygı alt boyutu puanlarının dağılımına bakıldığında, çocukların %93,8'inin (n:76) öz saygı algısı orta düzeyde iken, %6,2'sinin (n:5) öz saygı algısının yüksek düzey olduğu belirlenmiştir. Benlik algısı düzeyine yönelik öz yeterlilik alt boyutu puanlarının dağılımına bakıldığında ise çocukların %74,1'inin (n: 60) öz yeterlilik algısının orta düzeyde, %25,9'ununda yüksek düzeyde olduğu görülebilir.

Anne ve öğretmen gruplarının çocukların öz saygı düzeyine yönelik algıları incelendiğinde, her iki grubun %100'ünün (n: 81) orta düzey öz saygı algısına sahip oldukları görülmüştür. Her iki grubun çocukların öz yeterlilik düzeyine yönelik algılarına bakıldığında ise anne grubunun %94,0'ünün (n=77), öğretmen grubunun %92,6'sının (n=75) çocukların öz yeterlilik boyutunda orta düzey olduğu yönünde bir algıya sahip oldukları görülmüştür.

Anne, öğretmen ve çocuk gruplarının toplam benlik algısı düzeyine yönelik algılarına bakıldığında ise, anne grubunun % 91,9'u (n=71), öğretmen grubunun %100'ü (n=81) orta düzey yönünde bir algıya sahip oldukları görülürken, çocuk grubunun %57'sinin (n:46) yüksek düzey yönünde benlik algısına sahip oldukları bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, öğretmen, anne ve çocuk gruplarının öz saygı ve öz yeterlilik düzeyi algılarının paralellik gösterdiği, ancak çocuk grubunun benlik algısı ile anne ve öğretmen grubunun çocukların benlik algısı düzeylerine ilişkin puanları farklılık göstermektedir. Bu bağlamda, çocukların kendilerini yetişkinlere göre daha gerçekçi algıladıkları söylenebilir.

Tablo 2: Demoulin çocuklar için benlik algısı ölçeği (6 yaş) toplam, öz yeterlilik ve öz saygı alt boyutları puanları ile aile ortamı ölçeği birlik-beraberlik ve denetim alt boyutları puanlarının korelasyon analizi sonuçları

İlişki Bakılan Ölçek ve Alt Boyutları	N	r	P
D. B. A. Ölçeği (Benlik Algısı Puanları)&Aile Ortamı Ölçeği- Birlik Beraberlik	81	,731**	,000
D. B. A. Ölçeği (Benlik Algısı Puanları)&Aile Ortamı Ölçeği- Denetim	81	-,514**	,000
D. B. A. Ölçeği/Öz Saygı &Aile Ortamı Ölçeği- Birlik Beraberlik	81	,602**	,000
D. B. A. Ölçeği/Öz Saygı &Aile Ortamı Ölçeği- Denetim	81	-,452**	,000
D. B. A. Ölçeği/Öz Yeterlilik &Aile Ortamı Ölçeği-Birlik Beraberlik	81	,705**	,000
D. B. A. Ölçeği/Öz Yeterlilik &Aile Ortamı Ölçeği- Denetim	81	-,477**	,000

**p< 0.01

Tablo 2' de Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği (6 yaş) toplam ve alt ölçek puanları ile Aile Ortamı Ölçeği alt ölçeklerinden elde edilen puanlar arasındaki ilişkiler görülmektedir. Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği (6 yaş) toplam, öz saygı ve öz yeterlilik alt boyutları ile Aile Ortamı Ölçeği Birlik-Beraberlik boyutu arasında doğrusal (pozitif) yönde (p< 0.01) anlamlı bir ilişki görülürken, Aile Ortamı Ölçeği Denetim alt boyutu arasında ters yönde (p< 0.01) anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bu bulgulara göre aile ortamında birlik ve beraberlik arttıkça çocukların öz saygı, öz yeterlilik ve benlik algısı doğrusal yönde artarken, aile ortamında denetim arttıkça da çocukların öz saygı, öz yeterlilik ve benlik algısı puanları düşmektedir.

Tablo 3: Demoulin çocuklar için benlik algısı ölçeği (6 yaş) öz yeterlilik alt boyutu puanlarının anne, öğretmen ve çocuk gruplarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan anova analizi sonuçları

Puan	Ölçeği Dolduran	N, x ve ss Değerleri			ANOVA Sonuçları					
		n	x	Ss	Vary.K.	KT	Sd	KO	F	
Öz	Çocuk		20,4444	3,97492	G.Arası	1140,798				
Yet.	Anne	81	25,7407	6,17004	G. içi	3479,235	2	570,399		
Algısı	Öğrt.		18,0000	3,25192	Toplam	4620,033	79	14,497		39,347*

* p<.05

Tablo 3'te Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği (6 Yaş) "Öz Yeterlilik Algısı" puanı aritmetik ortalamalarının anne, öğretmen ve çocuk gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Yapılan ANOVA analizi ile anne, öğretmen ve çocuk gruplarının aritmetik ortalamaları karşılaştırılmış ve grupların toplam puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık (F=39,347, p<.005)

olduğu saptanmıştır. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Scheffe çoklu karşılaştırma tekniği uygulanmış ve uygulama sonuçları Tablo 4’ te verilmiştir.

Tablo 4: Demoulin çocuklar için benlik algısı ölçeği (6 yaş) öz yeterlilik alt boyutu puanlarının anne, öğretmen ve çocuk grupları arasından hangisinde farklılaştığını belirlemek üzere yapılan scheffe testi sonuçları

Ölçeği Uyg. (I)	Ölçeği Uyg. (J)	X _(I)	X _(J)	Sh _x	p
Çocuk	Anne	-5,2963	2,4444	,72829	,000*
	Öğretmen				,004*
Anne	Çocuk	5,2963	7,7407	,72829	,000*
	Öğretmen				,000*
Öğretmen	Çocuk	-2,4444	-7,7407	,72829	,000*
	Anne				,004*

* p<.05

Tablo 4’ te görüldüğü gibi Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği (6 Yaş) “Öz Yeterlilik” puanlarının hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonucunda çocuk grubu ile anne grubu arasında, anne grubu lehine istatistiksel açıdan (p<.05) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çocukların öz yeterliliklerine yönelik anne algılarının (x=25,7407) çocukların öz yeterlilik algısına (x=20,4444) göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Yine Scheffe testi sonuçları incelendiğinde anne grubu ile öğretmen grubu arasında, anne grubu lehine istatistiksel açıdan (p<.05) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, anne grubunun çocukların öz yeterlilik algısının (x=25, 7407) öğretmen grubunun (x=18, 0000) öz yeterlilik algısına göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuk grubu ile öğretmen grubu arasında, çocuk lehine istatistiksel açıdan (p<.05) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çocuk grubunun öz yeterlilik algısının (x=20, 4444), öğretmen grubunun (x=18,0000) öz yeterlilik algısından daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular doğrultusunda annelerin çocukların öz yeterlilik algısının hem öğretmen hem de çocuk grubuna göre daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 5: Demoulin çocuklar için benlik algısı ölçeği (6 yaş) öz saygı alt boyutu puanlarının anne, öğretmen ve çocuk gruplarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Anova analizi sonuçları

Puan	Anketi Dolduran	N, x ve ss Değerleri			Anova Sonuçları				
		N	x	ss	VK.	KT	Sd	KO	F
Öz Saygı Algısı	Çocuk	81	21,3951	3,95531	G.Arası	2536,519	2	1268,259	59,040*
	Anne		23,3827	4,83882	G. içi	5155,556	79	21,481	
	Öğretmen		18,2346	2,10518	Toplam	7692,074			

* p<.05

Tablo 5'te Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği (6 Yaş) "Öz Saygı Algısı" puanı aritmetik ortalamalarının anne, öğretmen ve çocuk gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Yapılan ANOVA analizi ile gruplarının aritmetik ortalamaları karşılaştırılmış ve gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık ($F=59,040$, $p<.005$) olduğu saptanmıştır. Bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Scheffe çoklu karşılaştırma tekniği uygulanmış ve uygulama sonuçları Tablo 6' da verilmiştir.

Tablo 6: Demoulin çocuklar için benlik algısı ölçeği (6 yaş) öz saygı alt boyutu puanlarının anne, öğretmen ve çocuk grupları arasından hangisinde farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonuçları

Ölçeği Uyg.(I)	Ölçeği Uyg. (J)	$X_{(I)} - X_{(J)}$	Sh_x	p
Çocuk	Anne	-1,4568	59829	,053
	Öğretmen	3,6914		,000*
Anne	Çocuk	1,4568	59829	,053
	Öğretmen	5,1481		,000*
Öğretmen	Çocuk	3,6914	59829	,000*
	Anne	5,1481		,000*

* $p<.05$

Tablo 6' da görüldüğü gibi Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği (6 Yaş) "Öz Saygı" puanlarının hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonucunda çocuk grubu ile öğretmen grubu arasında, çocuk grubu lehine istatistiksel açıdan ($p<.05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çocukların öz saygı algılarının ($x=21,3951$), öğretmenlerin çocuklara yönelik algısına ($x=18,2346$) göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Yine Scheffe testi sonuçları incelendiğinde anne grubu ile öğretmen grubu arasında, anne grubu lehine istatistiksel açıdan ($p<.05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, anne grubunun öz saygı algısının ($x=23,3827$), öğretmen grubunun ($x=18,2346$) öz saygı algısına daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin çocukların öz saygı algısının anne ve çocuk grubuna göre daha düşük olduğunu göstermektedir.

Tablo 7: Demoulin çocuklar için benlik algısı ölçeği (6 yaş) toplam benlik algısı puanlarının anne, öğretmen ve çocuk gruplarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Anova analizi sonuçları

Puan	Gruplar	N , x ve ss Değerleri			ANOVA Sonuçları				
		N	x	ss	Vary.K.	KI	Sd	KO	F
Toplam	Çocuk		42,3704	7,25163	G.Arası	6733,144			
Benlik Algısı	Anne	81	37,8889	10,253	G. içi	14042,198	2	3366,572	57,539*
	Öğretmen		35,8625	4,21981	Toplam	20775,342	79	58,509	

* $p<.05$

Tablo 7’de Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği (6 Yaş) toplam puanlarının anne, öğretmen ve çocuk gruplarına göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Yapılan ANOVA analizi ile anne, öğretmen ve çocuk gruplarının aritmetik ortalamaları karşılaştırılmış ve grupların toplam puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık ($F=57,539$, $p<.005$) olduğu saptanmıştır. Bu farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Scheffe çoklu karşılaştırma tekniği uygulanmış ve uygulama sonuçları Tablo 8’ de verilmiştir.

Tablo 8: Demoulin çocuklar için benlik algısı ölçeği (6 yaş) toplam benlik algısı puanlarının anne, öğretmen ve çocuk grupları arasından hangisinde farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonuçları

Ölçeği Uyg. I)	Ölçeği Uyg. (J)	$X_{(i)}$	$X_{(j)}$	Sh_x	p
Çocuk	Anne	-6,7531(*)		1,20194	,000
	Öğretmen	6,1358(*)			,000
Anne	Çocuk	6,7531(*)		1,20194	,000
	Öğretmen	12,8889(*)			,000
Öğretmen	Çocuk	-6,1358(*)		1,20194	,000
	Anne	12,8889(*)			,000

* $p<.05$

Tablo 8’ de görüldüğü gibi Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği (6 Yaş) “Benlik Algısı” puanlarının hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonucunda çocuk grubu ile anne grubu arasında, çocuk grubu lehine istatistiksel açıdan ($p<.05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çocukların benlik algısına yönelik anne grubunun ($x=37,8889$), çocuk grubunun ($x=42,3704$), algılarının göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Yine Scheffe testi sonuçları incelendiğinde anne grubu ile öğretmen grubu arasında, anne grubu lehine istatistiksel açıdan ($p<.05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, anne grubunun benlik algısı ($x=37,8889$), öğretmen grubuna ($x=35,8625$) göre çocukların öz yeterlilik algısının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuk grubu ile öğretmen grubu arasında, çocuk lehine istatistiksel açıdan ($p<.05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, çocuk grubunun ($x=42,3704$), öğretmen grubuna ($x=35,8625$) göre öz yeterlilik algısının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular doğrultusunda annelerin çocukların benlik algısının hem öğretmen hem de çocuk grubuna göre daha yüksek olduğunu göstermektedir.

5. Tartışma

Anne, öğretmen ve çocuk gruplarının, çocukların toplam benlik algısı, öz saygı ve öz yeterlilik algı düzeylerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelenmiş ve elde edilen sonuçlara göre anne,

öğretmen ve çocuk gruplarının öz saygı ve öz yeterlilik düzeyi algılarının paralellik gösterdiği ancak çocukların benlik algısı düzeyine ilişkin her üç grubun toplam benlik algısı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ($p < 0.05$) farklılaştığı bulunmuştur (bkz. Tablo 4, Tablo 6 ve Tablo 8). Bu bağlamda çocukların kendilerini yetişkinlere göre daha gerçekçi olarak algıladıkları söylenebilir.

Kuru-Turaşlı (2006), 6 yaş çocuklarının benlik algılarına sosyal duygusal hazırlık programının etkisini incelediği araştırmasında annelerin, öğretmenlerin ve çocuklarını benlik algılayış düzeylerinin kendi içinde eşit olduğunu ama çocukların benlik algılama düzeyinde yetişkinlere göre daha farklı olduğunu saptamıştır. Bu sonuçlarda araştırmadan elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

Çocukların benlik algısı ile aile ortamı algısı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre; çocukların benlik, öz saygı ve öz yeterlilik algıları ile aile ortamı birlik beraberlik boyutu arasında doğrusal (pozitif, $p < 0.01$) yönde, denetim boyutu arasında ise ters yönde ($p < 0.01$) bir ilişkinin olduğu bulunmuştur (bkz. Tablo 2). Bu bulgulara göre aile ortamının birlik ve beraberlik odaklı olması çocukların benlik, öz saygı ve öz yeterlilik algı düzeyini olumlu yönde etkilerken, denetim odaklı olması olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu bulgular alan yazında yer alan teorik görüşlerle de örtüşmektedir. Bilindiği gibi bireylerin kendini daha rahat ifade etmesini ve kendini gerçekçi olarak algılayabilmesini destekleyen ortamlar, sağlıklı ve olumlu aile ortamlarıdır. Bu tür aile ortamlarında bireysel farklılıklar doğal karşılanır. Olaylar karşısında aile üyelerinin açık anlaşmalarla çözümler gerçekleştirebilir. Ailede roller daha tutarlıdır ve ailedeki beklentiler işbirliği ve paylaşma gibi aile içi kurallarla daha sağlıklı yapılabilir (Ümmet, 2007). Doğal olarak birlik ve beraberlik algısına sahip aile ortamlarındaki çocuklar, kendilerine daha rahat ifade edebildiği için kendilerine yönelik algılarında da daha gerçekçi ve olumlu düşüncelere sahip olacaktır. Dolayısı ile çocuğun gelişimsel sürecinde aile bağlamındaki bireyler, onun benlik algısı gelişimini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen önemli kişilerdir. Çocuk, doğumdan itibaren etrafını saran fiziksel ve sosyal çevreyi tanımaya, anlamaya, çaba harcarken, bu çabasında en büyük desteği de anne ve babadan almaktadır. Aile ortamında çocuklara karşı güven verici, hoşgörülü ve esnek bir yaklaşımın sergilenmesi, çocuğun birlik ve beraberlik duygusunu içselleştirmesini sağlayarak, dışsal denetim yerine içsel denetim mekanizmasını geliştirecektir. Bu durumda çocuğun olumlu benlik algısını destekleyen bir ortam sunacaktır.

Aile içinde sosyal kaygı problemi yaşayan bir ebeveynin varlığı, çocuğun ileriki yaşlarda sosyal kaygı yaşamada tetikleyici bir faktör olduğu yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur. Özellikle

annenin bireysel olarak yaşadığı sosyal kaygının çocuğun davranışlarını şekillendirmede etkili olacağı belirtilmektedir (Rosnay vd., 2006). Çocuklar kendin kendine yapabildiği, düşündüğü ya da başarılı olarak gördüğü davranışlarını koşulsuz sevgi ve güven duyduğu aile ortamında sergilemekten hoşlanmaktadırlar. Özellikle erken çocukluk dönemindeki çocuklar, başarılı hissettiği ya da yapabildiği becerilerini aile ortamında sergilemek isterler. Bu davranışları sergilediği zaman annesi, babası ya da diğer aile bireyleri tarafından sürekli eleştiri, ret edilme ya da denetim odaklı (aşırı koruyucu yaklaşımla) davranışlarla karşılaştığında kendini başarısız biri olarak algılayabildiği gibi sevilmediğini ya da kendinin değerli olmadığını düşünerek öz yeterlilik algısı da düşebilir. Aile ortamında kaygıdan uzak, güven verici, hoşgörülü, birlik ve beraberlik atmosferini algılayan çocuklar ise sevildiğini, onaylandığını ya da karar süreçlerine katılımlarda değerli olduğunu düşünerek, birlik ve beraberlik duygusunu içselleştirip kendi denetim mekanizmasını geliştirerek öz benlik saygısını yükseltecektir.

Aufseerser ve arkadaşları (2006) yaptıkları bir çalışmada, aile içindeki birlik beraberlik arttıkça ailedeki bireylerin ruhsal iyilik halinin de arttığını saptamışlar. Bir diğer çalışmada Musaağaoğlu ve Güre'nin (2005), birlik ve beraberliğe dayalı demokratik aile iletişiminin olduğu ortamlardaki çocukların benlik algısının diğer aile tiplerine göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Bununla birlikte aile tutumları ve değerleri ile çocukların yetiştirilme tarzları üzerine yapılan araştırma sonuçlarında da anne babaların bilişsel tutum, inanç ve sosyalleştirme hedeflerinin çocuk yetiştirme stillerini etkilediği yönünde de bulgulara rastlanılmaktadır. Anne babanın çocuk yetiştirme tutumlarının özellikle çocukların psiko-sosyal gelişim, akademik başarı gibi bazı davranışsal sonuçlarıyla ilişkili olduğunu gösteren pek çok araştırma sonucuna da rastlanmaktadır (Beckwith vd., 1992; Dornbusch vd., 1987; Harwood vd., 1999). Anne babaların çocuğa verdikleri değer ve çocuklarında görmek istedikleri özellikler gibi sosyalleştirme hedefleri, başka bir deyişle anne babaların çocuklarına yönelik beklenti ve inançları kültürlere göre farklılık göstermektedir (Hastings ve Grusec, 1998). Örneğin; Amerikan annelerin, çocuğun özerkliği yönünde beklentiye sahip oldukları ve çocuklarında bu davranışı pekiştirici şekilde davrandıklarını, Porto-Riko annelerin ise çocuğun itaate yönelik beklentileri olduğu ve bu yönde pekiştirici davrandıkları (Harwood vd., 1999), Türk annelerin ise çocuklarından itaat/uyma ve söz dinleme gibi beklentileri olduğu ve bu yönde pekiştirici davranışlar sergilediği belirlenmiştir (Yağmurlu ve Sanson, 2004). Bu beklenti ve inançlar çocukların bilişsel ve sosyal-duygusal becerilerini etkilediği gibi kendilerine yönelik algılarını da etkilemektedir (Okagaki ve Sternberg, 1993).

Araştırma sonuçlarında da görüldüğü gibi çocuğun, ailedeki yetişkinlerden beklediği beğeni ya da onaylama davranışlarını yerinde alması ya da beklentilerinin farklı yaşantılarla dengelenmesi çocuğun hem öz yeterlilik hem de öz saygı düzeyi algısının yükselmesine ortam oluşturabilmektedir. Tüm bu araştırmalar ailelerin çocuk yetiştirme ve çocuklarına yönelik sosyalleştirme hedeflerini gerçekleştirirken çocuğun benlik algısı üzerinde etkiye sahip olduklarını göstermektedir. Konuyla ilgili yapılmış araştırmalar ve alan yazın bilgisinin araştırmadan elde edilen bulgularla örtüştüğü görülmektedir.

6. Sonuç ve Öneriler

Ebeveynlerin aile ortamını algılayışıyla altı yaş çocuklarının benlik algısı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan bu araştırmada; annelere göre çocukların öz yeterlilik algısının yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin göre ise çocukların öz saygı algısının düşük olduğu belirlenmiştir. Bu araştırma sonuçlarında çocukların yetişkinlere göre kendilerini daha gerçekçi olarak algıladıkları belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuçta aile ortamında birlik ve beraberlik düzeyi arttıkça çocukların öz saygı, öz yeterlilik ve benlik algısı düzeyinin doğrusal yönde arttığı, aile ortamında denetim arttıkça da çocukların öz saygı, öz yeterlilik ve benlik algısı düzeyinin düşmekte olduğu bulunmuştur.

Aile ortamı, çocuğun doğduğu andan itibaren kişiliğinin gelişimi açısından, çok yönlü gelişiminin gerçekleştiği temel bir kurumdur ve anne babanın temel görevi, çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaktır. Ancak anne babanın bu ihtiyaçları karşılarken takındıkları tavır, davranış kalıpları çocuğun nasıl bir birey olacağını belirleyen başka bir deyişle kişiliğinin temellerini oluşturan asıl etmendir. Bu nedenle aileyi oluşturan bireylerin kişilik yapıları, sosyo-ekonomik ve kültürel durumları, ailelerinden gördükleri disiplin ve aile içi ilişkiler vb. etkenler çocukların benlik algısını gelişimini etkileyebilmektedir. Bu bağlamda; ebeveynlerin çocuk yetiştirirken aşırı koruyucu kollayıcı ya da otoriter olan denetimsel tutumdan ziyade çocuğun kendi yeterlilik ve yetersizliklerini fark etmesine fırsat verebilecek, erken dönemden itibaren kendisi ve çevresiyle ilgili sorumluluk bilincini kazandıracak birlik beraberliğe yönelik yaklaşımlarla çocukların öz güvenli ve öz yeterlilik algılarını destekleyici ortamlar oluşturmaları gerekmektedir.

Kaynakça

Aufseer, D., Jekielek, S., and Brown, B. (2006). "The Family Environment and Adolescent Well-Being: Exposure to Positive and Negative Family Influences". *From Child Trends and the National Adolescent Health Information Center*. Web: http://www.childtrends.org/Files/Child_Trends-2006_06_01_FR_FamilyEnvironmen.pdf 1 Ocak 2012'de alınmıştır.

- Beckwith, L., Rodning, C., and Cohen, S. (1992). Preterm Children at Early Adolescence and Continuity and Discontinuity in Maternal Responsiveness from Infancy. *Child Development*, 63(5): 1198-1208.
- Dornbusch, S. M., Ritter, P. L., Leiderman, P. H., Roberts, D. F., And Fraleigh, M. J. (1987). The Relation of Parenting Style to Adolescent School Performance. *Child Development*, 58(5): 1244-1257.
- Hastings, P. D. and Grusec, J. E. (1998). Parenting goals as organizers of responses to parentchild disagreement. *Developmental Psychology*, 34(3): 465-479.
- Harwood, R. L., Schoelmerich, A., Schulze, P. A., and Gonzalez, Z. (1999). Cultural Differences in Maternal Beliefs and Behaviors: A Study of Middle-Class Anglo and Puerto Rican Mother-Infant Pairs in Four Everyday Situations". *Child Development*, 70(4):1005-1016.
- Kenç, M. F. ve Oktay, B. (2002). Akademik Benlik Kavramı ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki. *Eğitim ve Bilim*, 27(124): 71-79.
- Kuru-Turaşlı, N. (2006). *6 Yaş Grubu Çocuklarda Benlik Algısını Desteklemeye Yönelik Sosyal Duygusal Hazırlık Programının Etkililiğinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Musağaoglu, C. ve Güre, A. (2005). Ergenlerde Davranışsal Özerklik ile Algılanan Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 79-94.
- Okagaki, L. and Sternberg, R. J. (1993). Parental Beliefs and Children's School Performance. *Child Development*, 64(1), 36-56.
- Rosnay, M., Cooper, P. J., Tsigaras, N., & Murray, L. (2006). Transmission of Social Anxiety from Mother to Infant: An Experimental Study Using a Social Referencing Paradigm. *Behaviour Research and Therapy*, 44(8): 1165-1175.
- Usluer, S. (1989). *The Reliability and Validity of the Turkish Family Environment Questionnaire*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ümmet, D. (2007). *Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Kaygının Cinsiyet Roller ve Aile Ortamı Bağlamında İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Üstün, E. ve Akman, B. (2002). Korunmaya Muhtaç Çocukların Benlik Algısının İncelenmesi. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23: 229-233.
- Yağmurlu, B. and Sanson, A. (2004). The Relations Between Parenting Stress, Goals and Practices, And Child Temperament: Evidence from Australia. *International Journal of Psychology. Abstracts of the International Congress of Psychology, China*, 39, 388.

Extended English Abstract

The most natural setting that a child can find love, compassion and close concern, which are necessary for bodily and inner health, is family environment. The characteristics of parents can affect of the children's self-perception and their life of education. Therefore, that family members possess some positive characteristics are strongly desired. The events and situations that a child experiences has been setting the foundation of development of self perception. Child's interaction with family members has been helping him to create judgements and values about himself.

The main purpose of this study is to examine the levels of parents' perception of family environment and 6-year-old children's perception of self. The research has been a survey model and was conducted with quantitative research techniques with the aim of defining the levels of children's perception of self in terms of parents' perception of family environment. 6-year-old children, who go to kindergarten in the city centre of Antalya in Turkey, in the educational year of 2011-2012, and their parents, have constituted the universe of the research. As data collection tools,

personal information form, Demoulin Self Perception Scale for Children (6-year) and Family Environment Scale have been used to collect the data.

Personal information form, which has been prepared with respect to the aim of research by researcher. It includes questions about children's some socio-demographic features like age, gender, and parents' some socio-demographic features like age, gender, education level, and the state of having child(ren).

Demoulin Self Perception Scale for Children-6 year (DSPS): Scale's, which was developed by Demoulin (1998) with the aim of measuring the self-perception for children, reliability and validity study for Turkey has been done by Kuru-Turaşlı (2006). Scale has been made of 29 items. The scores obtained from Demoulin Self Perception Scale (6 years) is 3-point Likert-type. At the same time the scale are consists of self-esteem (the first 14 questions), and self-efficacy (last 15 expression) sub-dimensions.

Family Environment Scale (FES): Scale's which was developed by Fowler (1980), with the aim of measuring the family environment perception for parent, reliability and validity study for Turkey has been done by Usluer (1989). Scale has been made of 26 items. At the same time the scale are consists of togetherness and control sub-dimensions.

The Study group consisted of 81 children, who are 6 years old, chosen randomly from the universe and their parents and 10 teachers. Children were chosen randomly among at preschool. In order to answer the research questions, parametrical and non-parametrical methods that have been used with respect to the structures of variables and features of data. In the comparison, when there are two categories of independent variable, the "t" tests; when there are more than two categories the "F" test have been used. When the significant difference has been found in the "F" test, "Scheffe" test has been used for dichotomous comparisons. The Correlation coefficients between accepted independent variables and scores taken from the self-perception children and family environment perception scale were examined and the significance of this coefficient was tested. Non-parametric, Spearman Correlation technique was employed because the data consisted of variables in Likert scale.

First, the data of the research was analyzed with appropriate methods and then, some results were obtained. These results are given in accordance with the aim of the research as follows.

Findings of the research have been analyzed in two sections as parents' demographical features and self-perception for children. 100% of parents, who joined research, are only mothers. 100% of mothers are married. 82% of mothers and 60% of fathers are between 30-36 years old. 18% of mothers and 40% of fathers between 37 years old and over. Analysis of the educational status of the parents surveyed, 21% of mothers and 27% of fathers have been primary school graduates, 47% of mothers and 23% of fathers have been high school graduates, 32 % of the mothers and 50% the fathers have been bachelor's degree.

According to the results of analysis of children's self-esteem perception; 93, 8% of children have had a mid-level self-esteem perception, 6, 2 % of children have had a high level of self-esteem perception. When mother and teacher group's perceptions of the level of self-esteem and self-efficacy on children examined, both of groups are mid-level perception score.

Self-perception of mothers with children in order to determine the relationship between the perception of the family environment based on the results of correlation analysis, children's self-esteem and self-efficacy perceptions of unity and solidarity with the family atmosphere of the size of the linear (positive, $p < 0.01$) in the direction of the size of the control in the opposite direction ($p < 0.01$) relationship was found (see Table 2).

It is determined that there are differences between mothers' perception of the family environment and their children self-esteem. There is relationship between togetherness and control sub-dimensions and self-esteem and self-efficacy perceptions of children. According to the findings, it has been seen that children's self perception is affected positively when the family environment is unity and togetherness focused, and it is affected negatively when the family environment is control focused on.